THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

ווער שטייט עס הינטער די נייע בשר-כשר מחלוקתן?

מיר וואָלטן ניט געקאָנט גאַראַנטירן, אז די אַראַנזשמענטס וואָס זיינען דאָ געמאַכט געוואָרן לעצטן זומער בנוגע דער בשר-כשר פראַגע, זיינען געווען די בעסטע וואָס מען האָט געקאָנט צוטראַכטן. מיר גלויבן אָבער אין דעם כלל, אז דער ערגסטער פריידן איז בעסער ווי די פיינסטע מלחמה.

די בשר-כשר מחלוקת וואָס איז ביי אונז אויסגעבראָכן לעצטן זומער האָט געדראָעט מיט ערנסטע רייסערייען אין שפּאַלטונגען איבער א פראַגע פון צווייטער וויכטיקייט. אין מיט א סכנה צו אַלע אונזערע שווער פאַרהאַרעוועטע קהלות, וועלכע האָבן זיך גאַנצע קהל'שע ענערגיע אריינגעוואָרפן אין דער צעשטערנדיקער אַרבעט פון בשר-כשר מחלוקת, האָבן געלידן.

מיר זיינען דערפאַר געווען ציפרידן מיט דער גרינדונג פונ'ם "עד העיר", וואָס האָט אריינגענומען די לאַגע אין זיינע הענט און האָט געמאַכט א סוף צו דער מחלוקת. איידער נאָך זי האָט צייט געהאַט צו פאַראורזאַכן ערנסטן שאָדן.

די מעטאָדן אין טעטיקייטן פונ'ם "עד-העיר" זיינען, נאַטירלעך פאַרבלייבן אָפן צו קריטיק. מיר אַליין האָבן מיט קיין קריטיק אין דעם ניט געקאָנט אָפּגעבן זיך, ווייל מיר האָבן ניט געפאָרשט די לאַגע. — מיר גלויבן, אז די צייטונג האָט א סך וויכטיקערע אויפגאַבן, ווי צו זוכן פגימות ביי גלעזשאַפטלאַכע אינסטיטוציעס. וואָלטן מיר אָבער געהערט וועלכע ס'איז קלאָגעס בנוגע דעם ענין, וואָלטן מיר וועגן זיי זיכער אינפאָרמירט אונזערע לעזער. די צייטונג וואָלט יעדנפאַלס געגעבן פלאַץ פאַר יעדער ערנסטער, ערלאַכער און גוט געמיינטער קריטיק קעגן דעם ועד העיר.

אבער מיט אזעלכע קלאָגעס אז מיט אזעלכער קריטיק האָט זיך צו אונז קיינמאָל קיינער ניט געוועندעט; — אויסער אין איין פאַל, ווען צוויי מיטגלידער פונ'ם "ועד-העיר" האָבן אין א ברוזז אין רעדאַקציע אנאָנסירט זייער רעזיגנאַציע, אָנגעבנדיק די אורזאַכן. דער ברוזז איז דאַן געווען גערדרוקט. אונזער איינדרוק האָט דערפאַר געמוזט זיין, אז דער ברייטער עולם איז צופרידן מיט די נייע אַראַנזשמענטס, אָדער, אמווייניקסטנס, ניט אזוי פיל אומצופרידן, אז ער זאָל ווען צעשטערן דעם פריידן און אָנפאַנגען א נייע בשר-כשר מחלוקת.

און מיטאמאָל באַמערקן מיר אין דער היגער ענגלישער פרעסע א פאָר באַריכטן וועגן אידישע פראָבלעמס פאַרזאַמלונגען קעגן דעם "ועד-העיר" און קעגן דיר הויכע צערע א פרייז. דער איינדרוק פון א באַריכטן אויף די גויאישע לעזער, שטעלן מיר זיך פאָר, האָט געדאַרפט זיין, אז די רבנים און אידישע קהל'שע פירער האָבן געמאַכט יד-אחת צו באַרייסן דעם אָרימען אידישן עולם, אָבער, דאַנקען גאָט, לא אלמן ישראל, — עס זיינען נאָך דאָ פיינע מענשן, וואָס שטעלן זיך איין פאַר'ן אָרימען . . .

פאַר אונז איז אָבער געווען פאַרדעכטיקט, ערשטנס, וואָס קיין נע־מען פון אָט די פיינע אידן (מיט'ן אויסנאַם פון איינעם, קאָנטיק דעם באַ־ריכט אָפּגעבער אליין), זיינען ניט דערמאָנט געוואָרן; און, צווייטנס, — וואָס האָט מען זיך עפּעס געוועדעט מיט די נייט־אידישע צייטונג, בעת מען האָט די אידישע צייטונג ניט אינפאָרמירט, ניט וועגן דעם מיטינג און ניט וועגן די ענינים וואָס זיינען דאַרטן פאַרהאַנדלט גע־וואָרן. בשר-כשר איז דאָך, נאָכאַלעמען, א אידישער ענין, פאַרוואָס זשע באַ־האַלט מען זיך אויס פון דער אידישער עפנטלאַכקייט?

אויף אונז האָט דאָס געמוזט מאַכן דעם איינדרוק, אז די אָנפירער פון דער באַוועגונג האָבן אורזאַכן צו האַלטן זיך יין הינטערגרונט . . .

צום סוף האָט מען אָבער געמוזט אָנקומען צו דער אידישער צייטונג, — מען האָט געמוזט פאַררופן א גרעסערע פאַראַזאַמלונג, און מען קאָן דאָך דעם אידישן עולם דורך קיין אַנדערע מיטלען ניט דערגרייכן. אַזוי איז אין "ד. א. וו." דערשיינען א מודעה וועגן דער מאַסן-פאַראַזאַמלונג, וואָס איז פאַר־געקומען לעצטן זונטאָג.

דערווייל האָבן מיר זיך דערוואוסט, אז אין דעם ענין זיינען פאַר־אינטערעסירט אויך א צאָל חשובים פון ווייניפּעג. אין וועמעס ערנסטקייט מיר קאָנען ניט צווייפלען. זיי זיינען אָבער אפנים ניט געווען פון די אקטיווע טוער, און זיי האָבן באַדויערט, וואָס די אָנפירער האָבן זיך ווי אויסבאַהאַלטן פון דער אידישער צייטונג.

אויף דער טעלעפאָנישער בקשה פון איינעקע פון זיי האָבן מיר גע־שיקט אונזער רעפּאָרטער צו דער זונטאָגדיקער פאַרזאַמלונג. ער האָט אָבער געקראָגן א באַפּעל פון איינעם פון זיי האָבן־טוער צו פאַרלאָזן דעם זאַל. אין דער היציקער אטמאָספערע וואָס האָט דאַרטן עקזיסטירט, — ווי אַלעמאָל ווען די "בשר-כשר" ליידנשאַפטן צעברענען זיך, — האָט אונזער רעפּאָר־טער קיין אנדער ברירה ניט געהאַט, ווי צו פאָלגן דעם באַפעל. אז ער האָט קלוג געהאַנדלט דערווייזט א שפּעטערדיקער אינצידענט ביי דער פאַרזאַמ־לונג, ווען איינער איז אויפגעטראָטן מיט א פאַרזאַך צו זאָגן א גוט וואָרט פאַר דעם ועד-העיר . . .

אָבער דאָס באַזייטיקן אונזער פאַרטרעטער, האָט ניט געקאָנט שוין דאָס מאָל באַהאַלטן די היפּאָ טוער פון דער עפנטלאַכקייט. די צייטונג האָט שוין געפונען די מיטלען ווי צו אינפאָרמירט ווערן וועגן דער פאַרזאַמלונג, און מיר האָבן אזוי געקאָנט געבן דעם עולם א צאָל נעמען פון די היפּאָ טוער, — און דער עולם קאָן שוין אליין אורטייל־ן, אויב דאָס זיינען מענשן וואָס טוען לטובת הכלל און אויב זיי פאַרדינען דעם אַלגעמיינעם צוטרוי . . .

ווי מיר האָבן געזאָגט, זיינען דאָ צווישן די פאַראינטערעסירטע אין דער פראַגע אויך אייניקע חשובע אידישע תשובים. וועלכע מיר קאָנען פאַר פאַראַנטוואָרטלאַכע פערזאָנען. עס איז אָבער אונזער מיינונג, אז זיי דאַרפן זיך שטרייבן אָפּ אַלע די וואָס זיינען בלויז פאַראינטערע־סירט אין מאַכן טומה, אָדער פון אזעלכע, וואָס זיינען אויסן זייערע פערזענ־לאַכע אינטערעסן.

אויב ס'איז דאָ וואָס צו קריטיקירן אין די אַרבעטן אין מעטאָדן פונ'ם "ועד העיר" און אין דער בשר-כשר לאַגע, קאָנען זיי דאָס טאָן אויף א ווייר־דיקן אופן. אַנשטריינגענדיק זיך, אויף וויפל דאָס איז נאָר מעגלאַך, אויסצו־מיידן עפנטלאַכע סקאַנדאַלן און פּרובלעמען מחלוקת'ן. און ניט אַרויס־טראָגנדיק אזעלכע אינערלאַכע אידישע ענינים אויף דער גויאישער גאַס, וואו זיי זוילן אזוי פאַרשטאַנען ווערן, אז קיין כבוד פאַר'ן אידישן נאָמען וועט דערפון ניט געזוואונען ווערן . . .

"דאָס אידישע וואָרט" האָט ניט קיין שום געמיינשאַפטלאַכע אינ־טערעסן מיט'ן "ועד העיר" אָדער די רבנים. מיר זיינען בלויז פאַראינטערע־סירט, אז אונזערע קהל'שע טעטיקייטן זאָלן ניט רואינירט ווערן פון פּרובלעמס־לאָזע רייסערייען. אָבער גלייכצייטיק אויך, אז דער ברייטער אידישער עולם זאָל ניט באַ'עיל'ט ווערן. אויב אימעצער מיינט באמת אז דער אידישער עולם ווערט דאָ ניט יושר'דיק באַהאַנדלט, ווען מיר זיינען פאַרן פאַר יעדער ערלאַכער און איפריכטיקער קריטיק, ווען מיר זיינען נאָר איבער־צייגט, אז די קריטיקער מיינען באמת טובת הכלל.

וואָס איז שייך דעם ועד-העיר, קאָנען מיר, יעדנפאַלס, באַצייכענען זיינעם איין פעלער: ער האָט געדאַרפט האַלטן דעם עולם אינפאָרמירט ווענען יעדן באַשלוס זיינעם, און ניט געבן קיין שפּייז פאַר קאָנגען, וואָס טרייבן אין אַלע פאַרן איבער פעלערן. ער וואָלט געדאַרפט האַלטן זיך אָפן צו קריטיק, וואָס וואָלט פאַר אים געווען א סך געזונטער, ווי קריטיק גע־שפּייזט פון איבערגעטריבענער, גיזמאַ'דיקע קלאָגגען.

די אַלבערטאַ ענד גרייט-וואַטערוויי ריילראָוד

פון אלחנן

די באַן-לייניע מיט'ן נאָמען "די אַלבער־טאַ ענד גרייט וואַטערוויי ריילראָוד", האָט זיך ביסלאַכווייז געשטופּט פאַראויס צו צפון, מיט עדמאָנטאָן אלס באַזיס. ערמאָנטאָן, די הויפּט שטאָט פון אַלבערטאַ, ציילט היינט צו טאָג א באַפעלקערונג פון 65 טויזנט (מיט א צוויי הונדערט אידי־שע משפחות); און איז דער צענטער פון אַן אַגריקולטורעלער טעריטאָריע און ווי עס שיינט וועט עס אין דער ניט ווייטער צוקונפט דינען אלס טויער צום ווייטן צפון. טיילווייז איז עס שוין היינט צו טאָג.

ערשט מיט א פאָר יאָר צוריק האָט די דאַויקע באַן-לייניע דורעגרייכט ביז פאָרט מעקמיורי. די לאָקאַלע לייניע איז געבויט אין באַטרייבן פון דער פּראָווינציאַלער רע־גירונג און אַלבערטאַ, און איז געבויט גע־וואָרן מיט'ן אבזיכט צו עפענען א דורכ־גאַנג צום "גרייס וואַסערוועג", וועלכער ציט זיך אָן אונטערברעכונג ביז צום אַרק־טישן אָקעאַן.

פון ערמאָנטאָן ביז פאָרט מעקמיורי, איז א חשבון פון דריי הונדערט מייל, דיי־רעקט צפון. דאָרט הויבט זיך אָן דער "גרייסער וואַסער-וועג" פונ'ם טייך "אַטא־באַסקאַ" (וועלכער נעמט אריין אין זיך מערערע קליינע טייכלאַך און שטראָמען אין ביידעט דערמיט א פאַסיקן נאַוויגאַ־ציאָנס קאַנאַל). נאָך א שטח פון הונדערט און אכציק מייל צפון פון פאָרט מעקמיור־י, פאַלט אריין דער טייך "אַטאַבאַסקאַ" אין דעם "לייק אַטאַבאַסקאַ" וועלכער איז 250 מייל לאַנג (פון מזרח צו מערב) און אַרום 50 מייל ברייט (פון דרום צו צפון). אויף דעם פונקט געפינט זיך פאָרט טשיפּ־וויין, די "סלאַוו ריווער" הויבט זיך אָן פון "לייק אַטאַבאַסקאַ" און פאַלט אריין אין דעם גרוסן "סלאַוו לייק" פון וועלכן די באַרימטע "מאַקענזי ריווער" מאַכט איר אָנפאַנג. אריינגעמענדיק אויף איר וועג א גרויסע צאָל טייכן און שטראָמען, ווערט עס א צווייטע "וואָלגאַ" אין איר ברייט און לייגג, מיט אַן אויסגוס אין אַרקטישן אָקעאַן.

ווי גינאָנט איז דע רגעדאַנק פון בויען די דאַויקע באַן-לייניע געווען, אום צו עפע־נען א וועג צום ווייסטן צפון. עס איז אָבער ניט אזוי גרינג צוגענאָנען. פאַר־שיידענע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע קאָנ־פליקטן האָבן אונטערגעבראָכן די אַרבעט גרונג און אַלבערטאַ, און איז געבויט גע־וואָרן מיט'ן אבזיכט צו עפענען א דורכ־גאַנג צום "גרייסן וואַסערוועג", וועלכער ציט זיך אָן אונטערברעכונג ביז צום אַרק־טישן אָקעאַן.

פון ערמאָנטאָן ביז פאָרט מעקמיורי, איז א חשבון פון דריי הונדערט מייל, דיי־רעקט צפון. דאָרט הויבט זיך אָן דער "גרייסער וואַסער-וועג" פונ'ם טייך "אַטא־באַסקאַ" (וועלכער נעמט אריין אין זיך מערערע קליינע טייכלאַך און שטראָמען אין ביידעט דערמיט א פאַסיקן נאַוויגאַ־ציאָנס קאַנאַל). נאָך א שטח פון הונדערט און אכציק מייל צפון פון פאָרט מעקמיור־י, פאַלט אריין דער טייך "אַטאַבאַסקאַ" אין דעם "לייק אַטאַבאַסקאַ" וועלכער איז 250 מייל לאַנג (פון מזרח צו מערב) און אַרום 50 מייל ברייט (פון דרום צו צפון). אויף דעם פונקט געפינט זיך פאָרט טשיפּ־וויין, די "סלאַוו ריווער" הויבט זיך אָן פון "לייק אַטאַבאַסקאַ" און פאַלט אריין אין דעם גרוסן "סלאַוו לייק" פון וועלכן די באַרימטע "מאַקענזי ריווער" מאַכט איר אָנפאַנג. אריינגעמענדיק אויף איר וועג א גרויסע צאָל טייכן און שטראָמען, ווערט עס א צווייטע "וואָלגאַ" אין איר ברייט און לייגג, מיט אַן אויסגוס אין אַרקטישן אָקעאַן.

ווי גינאָנט איז דע רגעדאַנק פון בויען די דאַויקע באַן-לייניע געווען, אום צו עפע־נען א וועג צום ווייסטן צפון. עס איז אָבער ניט אזוי גרינג צוגענאָנגען. פאַר־שיידענע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע קאָנ־פליקטן האָבן אונטערגעבראָכן די אַרבעט גרונג און אַלבערטאַ. אין מיליאָנען דאָלאַרן זיינען געזוכט געוואָרן און דער אונטערנעמונג, אין גרעסט און שווערנדל ווי אויף אַן בוכ־שטבלאַכן זין פון וואָרט. ווייל כמעט די גאַנצע שטרעקע איז א דורכראַוויסיקע זומפּ. און האָט מען אין יאָר אָנגעוואָרפן געגוג באַלאַסט איז עס מיט'ן אָנקומען פון דעם פרילינג פאַרזוכטן געוואָרן אזוי, אז דער צוג פלעגט לויפן איבער די רעדער אין. שליינקיקער וואַסער. דר. ריזיג ערן וויינינקסטנס א וואָך צייט. עטלאַכע מאָל דורכ'ן טאָג פלעגן די פאַסאַשירן זיין געצוואונגען במחילה ארויס פון זין וואַגאָ־נען אין טיפן זומפּ אום אין העלפן זיך אין כאַר־בעטער אויפשטעלן דעם צוג אויף די רעלסן פון וועלכע ער פלעגט זיך אָפּט אַראָפּנלויפן. אין בעסטן פאַל פלעגט אזוי וואָרפן אין וואַגאָן, אז פיל פאַסאַשירן פלעגן ווערן יס־קראַנק.

די פּראָווינציעלע רעגירונג האָט דער־וואַרטעט (אין מיט רעכט), א סובסידיע פון דער פעדעראַלער רעגירונג, מיט דער טענה, אז אויב עס וועט געעפנט א צור־טרייט צום וויטן צפון, וועט בעגעפיטיר־דאָס לאַנד אלס גאַנצעס, ניט נאָר די פּראָ־וואַנץ אליין. די פעדעראַלע רעגירונג האָט זיך אָבער געמאַכט טאַמעוואַטע, און האָט טאַקע ניט געגעבן.

ערשט מיט עטלאַכע יאָר צוריק, איז פאַרגעקומען אַן אינצידענט וועלכער וויזט אַרויס ווי ווייט די פעדעראַלע רעגירונג איז גלייכגילטיק צו א זאַך וועלכע נאָכ'ן שכל הישר וואָלט עס געדאַרפט זי שטאַרק פאַראינטערעסירן.

ביי דעם יעצטיקן טערמינוס פון דער לייניע, איז דאָ וואָסער זייער פלאַך, און אַזוי ווי די פעדעראַלע רעגירונג געפינט ניט פאַר נויטיק דורכצורייניקן א קאַנאַל, קענען די גרעסערע שיפן ניט צוקומען און זיינען געצוואונגען אָפּצושטעלן זיך איינ־קע מייל פון טערמינוס און די פאַסאַט דאַרף איבערגעפירט ווערן מיט קליינע מאָטאָר שיפלאַך פון באַן צו די שיפן. וואָס דאָס מיינט איז ניט נויטיק צו דער־קלערן.

אַלזאָ עס איז נויטיג געווען צו פאַר־לייענערן די לייניע צו דערגרייכן ביז טיי־פערע וואַסער, אינגאַנצן עטלאַכע מייל. אום דאָס דורכצופירן, איז נויטיק געווען אינערצוואונדערן א בריק אויבער דעם "אַטאַבאַסקאַ" טייך.

צו בויען א קליינע בריק נאָר פאַר דער לייניע איז ניט זיכער און ניט פּראַקטיש. ערשטנס, ווייל וועגן דאָס איז הויבט זיך אָן ברעכן עפענען זיך די צופלוס שטראָ־מען פריער און שפּאַרן דאָס אויפגעבראָ־כענע איין מיט א גוואַלדיקער קראַפט אויף דער "אַטאַבאַסקאַ". דער רעזולטאַט איז, אז עס בילדן זיך אומגעהויערע באַ־ריערן פון איין און צאַמען אָפּ די וואַסערן, וועלכע צעשפּרייטן זיך מיט א לאַרם אי־בער דער נאָנצער געגנט. די גרעסטע גע־פאַר קומט אָבער וועגן דאָס איז אין דער "אַטאַבאַסקאַ", ניט קענענדיק אויסהאַלטן מער דעם שרעקלאַכן דרוק הויבט אָן צו פּלאַצן. א קנאַלן ווי פון משונה'דיקע האַר־באַטן, הערט זיך פאַר מיילן ווייט. היינט אז אזא גוואַלדיקע מאַסע איז אין וואַסער ניט זיך א ריר, קען מען זיך פאַרשטעלן וואָס פאַר א ווערט אזא בריק קען האָבן קענען אזא דרוק.

אין צווייטנס, איז וויכטיק, אויב שוין יאָ בויען א בריק, אויף צו מאַכן א וועג פאַר דורכפאָרער, ווייל אנדערש איז זיי־מער־צייט ניטאָ קיין מעגלאַכקייט צו לאָ־מוניקירן זיך מיט ביידע בריגן, ווי נאָר מיט א "מאַנו" אָדער א מאָטאָר שיפל. דאָס ווידער איז א שטערונג פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער געגענט.

אזוי ווי די פעדעראַלע רעגירונג איז מחוייב צו האַלטן אין אזוינע פאַלן, האָט די לעצטע פון חודש און יאָר, ווען מיט די פראָווינציעלע רעגירונג איר נאָך הילף, בסך-הכל האָט דער בריק געדאַרפט קאָסטן, נאָך די איסרעבעגונגען פון די אינזשענערן, א 150 ביז 175 טויז־זענט דאָלאַר און דאָך האָט די פעדעראַלע רעגירונג אַנטוואָנט, אויסדרייענדיק זיך מיט פּוילע תירוצים.

דער פּועל-יוצא איז, אז מערערע אינ־דוסטריעס קאָנען זיך-ניט אַנטוויקלען צו־ליב דעם (צ.ב. די זאַלץ מינען, די אש־פאַלט רעפיינערעס און א. וו.) ווענן דעם וועל איך שרייבן ביי אַן אַנדער געלעגנ־הייט. ווי עס איז, האָט דאָך די לייניע פיל אויפגעטאָן מיט עפענען א וועג צום ווייטן צפון.

דרוי חדשים דורכ'ן יאָר זיינען די וואַ־סערן אָפן פאַר נאַוויגאַציע (אין מאַנכע גענגטן נאָך ווייניקער). די ערשטע שיפן רירן זיך פון זייער באַזע אין פאָרט מעק־מיורי אום דעם 20טן יוני. שווער גע־לאָדן מיט פּראָבט פאַר די פאַרשיידענע רעגירונגס מאַטעריאַלן, ווי אויך פאַרשיידענע רעגירונגס מאָנטעד פּאָליס".

עס איז דראַי אַפּצושטעלן זיך פאַרביי־גייענדיק, אויף דער וויכטיקער ראָל וואָס אַט די קערפּערשאַפטן האָבן געטאָן אין טוט פאַר'ן וויטן צפון.

די גאַנצע אומגעהייערע שטרעקע פון דעם פאַנאַדישן צפון ביז'ן אַרקטישן ים איז אויסגעשפּרייט מיט א נעץ פון די "מאָנטס". מיט א צענטער אין א גרויסן דיסטריקט, האַלטן זיי אָפּ אויג אויף דער גאַנצער טעריטאָריע אַרום, באַרייטנ־דיק אַלע רעפּיינרעס און א. וו.) ווענן דעם וועל איך שרייבן ביי אַן אַנדער געלעגנ־הייט. ווי עס איז, האָט דאָך די לייניע פיל אויפגעטאָן מיט עפענען א וועג צום ווייטן צפון.

דרוי חדשים דורכ'ן יאָר זיינען די וואַ־סערן אָפן פאַר נאַוויגאַציע (אין מאַנכע גענגטן נאָך ווייניקער). די ערשטע שיפן רירן זיך פון זייער באַזע אין פאָרט מעק־מיורי אום דעם 20טן יוני. שווער גע־לאָדן מיט פּראָבט פאַר די פאַרשיידענע רעגירונגס מאַטעריאַלן, ווי אויך פאַרשיידענע "פאַר טרייידערס",